

Podmiotowe wyznaczniki percepcji zapachów i ich oceny afektywnej: Rola pamięci autobiograficznej, nastroju i temperamentu

Promotor: Prof. dr hab. Ewa Czerniawska

Streszczenie

Celem pracy było sprawdzenie, czy percepcja zapachów oraz ich ocena afektywna mają związek z pamięcią autobiograficzną, z nastrojem lub/i z temperamentem jednostki.

Zgodnie z danymi z literatury zapachy przywołują dawne wspomnienia (Aggleton i Waskett, 1999; Chu i Downes, 2002), którym często towarzyszą emocje (Chu i Downes, 2002; Herz, 1998; Herz, 2004; Herz i Cupchick, 1995; Herz i in., 2004; Herz i Engen, 1996; Herz i Schooler, 2002). Celem badań własnych było sprawdzenie czy ocena afektywna zapachów jest związana z oceną wspomnień wzbudzonych przez te zapachy.

Wyniki wielu badań (Field i in., 2008; Kritsidima i in., 2010; Lehrner i in., 2005; Motomura i in., 2001; Retiveau i in., 2004; Toet i in., 2010) potwierdziły wpływ zapachów na nastrój. Zadano pytanie, czy można spodziewać się odwrotnej zależności? Czy nastrój wpływa na odbiór i ocenę afektywną aromatów? Celem badań własnych było zweryfikowanie zależności pomiędzy tymi zmiennymi.

Wcześniejsze badania (Havlíček, Nováková, Vondrová, Kuběna, Valentová, Roberts, 2012; Pause, Ferstl i Fehm-Wolfsdorf, 1998) potwierdziły wpływ neurotyczności na wrażliwość węchową. Przewidywano, że jeśli odbiór zapachów jest związany z osobowością, to jest również związany z temperamentem. Celem badań własnych było sprawdzenie, czy percepcja zapachów jest związana z wrażliwością sensoryczną, reaktywnością emocjonalną i aktywnością.

Aby odpowiedzieć na pytania badawcze przeprowadzono badanie o charakterze indywidualnym, podczas którego uczestnikom (N = 152) prezentowano 10 powszechnie znanych zapachów: wanilia, mięta, ocet, kawa, sosna, cytryna, benzyna, lawenda, anyż, chlor.

Zadaniem badanych było powąchanie substancji zapachowej i udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące danego zapachu oraz wzbudzonego przez ten aromat wspomnienia (jeśli zapach przywołał jakieś wspomnienie). Badani wypełniali również *Przymiotnikową Skalę Nastroju* UMACL oraz *Kwestionariusz Temperamentu* FCZ-KT.

Wyniki analiz statystycznych potwierdziły istnienie związku między **oceną wspomnienia** przywołanego przez zapach a **oceną afektywną aromatu**. Im przyjemniejsze było wspomnienie dla osób badanych, tym lepiej oceniały zapach, który je przywołał. Co więcej, analizy statystyczne potwierdziły istnienie dodatniego związku między percepcją zapachów a cechami temperamentu (wrażliwością sensoryczną i reaktywnością emocjonalną). Im większą **wrażliwością sensoryczną** lub **reaktywnością emocjonalną** odznaczeni się badani, tym **intensywniej** odczuwali zapachy. Dodatkowo, im wyższa była **reaktywność emocjonalna** badanych, tym większy był **ładunek emocjonalny** wspomnień wzbudzonych przez nieprzyjemne zapachy.

Zapachy **wzbudzały wspomnienia** zarówno u młodszych (18-35 lat), jak i starszych (51-67 lat) uczestników badania. W grupie osób starszych większość zapachów wzbudzała wspomnienia pochodzące z szóstej dekady życia. Natomiast zapachy wanilii, sosny, lawendy i anyżu przywoływały wspomnienia z pierwszej dekady życia (*zjawisko reminiscencji*). **Ładunek emocjonalny wspomnień** wzbudzonych przez zapachy był większy u kobiet niż u mężczyzn. Płeć i wiek wpływały na percepcję zapachów i ich ocenę afektywną. Kobiety odbierały zapachy jako **intensywniejsze** niż mężczyźni. Intensywność zapachów była również większa dla młodszych osób badanych, w porównaniu z osobami starszymi.

Badani poproszeni o wymienienie zapachów, które pamiętają z okresu dzieciństwa, podawali głównie zapachy, które lubili, gdy byli dziećmi. Były to przede wszystkim aromaty: ciasta, siana, benzyny, pasty do podłogi, sosny, mleka.

Uzyskane wyniki dowodzą, że percepcja zapachów oraz ich ocena afektywna są związane z cechami temperamentu i pamięcią autobiograficzną. Związek odbioru zapachów z nastrojem nie został potwierdzony, jednak możliwe, że procedura badawcza nie pozwoliła na jego ujawnienie. Warto przeprowadzić kolejne badania w celu weryfikacji związku tych dwóch zmiennych. Wyniki badań własnych poszerzyły wiedzę z zakresu psychologii węchu i są punktem wyjścia do kolejnych poszukiwań.